

Τιμητικός Τόμος ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛ. ΒΡΕΛΛΗ

Σε αναζήτηση της Δικαιοσύνης

Mélanges en l'honneur de Spyridon Vl. Vrellis

Essays in honour of Spyridon Vl. Vrellis

Festschrift für Spyridon Vl. Vrellis

ΑΝΑΤΥΠΟ

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τιμητικός Τόμος
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛ. ΒΡΕΛΛΗ

Σε αναζήτηση της Δικαιοσύνης

Mélanges en l'honneur de Spyridon Vl. Vrellis

Essays in honour of Spyridon Vl. Vrellis

Festschrift für Spyridon Vl. Vrellis

NΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τιμητικός Τόμος Σπυρίδωνος Βλ. Βρέλλη

ISBN 978-960-562-281-7

Σύμφωνα με το Ν. 2121/93 για την Πνευματική Ιδιοκτησία απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, η αποθήκευσή του σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΔΗΛΩΣΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Το περιεχόμενο του παρόντος έργου έχει τύχει επιμελούς και αναλυτικής επιστημονικής επεξεργασίας. Ο εκδοτικός οίκος και οι συντάκτες δεν παρέχουν διά του παρόντος νομικές συμβουλές ή παρεμφερείς συμβουλευτικές υπηρεσίες, ουδέ μία δε ευθύνη φέρουν για τυχόν ζημία τρίτου λόγω ενέργειας ή παράλειψης που βασίστηκε εν όλω ή εν μέρει στο περιεχόμενο του παρόντος έργου.

Art Director: Θεόδωρος Μαστρογιάννης
Υπεύθυνος Παραγωγής: Ανδρέας Μενούκος
Φωτοστοιχειοθεσία: Αγγελική Ορφανουδάκη
Παραγωγή: NB Production AM060614M23

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μαυρομυχάλη 23, 106 80 Αθήνα

Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819

http://www.nb.org • e-mail: info@nb.org

Αθήνα: Μαυρομυχάλη 2, 106 79 • Τηλ.: 210 3607 521

Πειραιάς: Φίλωνος 107-109, 185 36 • Τηλ: 210 4184 212

Πάτρα: Κανάρη 15, 262 22 • Τηλ.: 2610 361 600

Θεσ/νίκη: Φράγκων 1, 546 26 • Τηλ.: 2310 532 134

number of libraries 509
dynamic contemporary

Committed to excellence

«Τεχνάσματα του Πολέμου» κατά το Διεθνές Δίκαιο

Νέστορ Ε. Κουράκης

Καθηγητής Εγκληματολογίας

στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών,

Μέλος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών

Σε μονογραφία μου που εξέδωσα το 2012 με θέμα τις «Διαχρονικές αρχές βυζαντινής στρατηγικής και τακτικής»¹ είχα την ευκαιρία να εμβαθύνω στον τρόπο με τον οποίο οι Βυζαντινοί κατά τα τέλη του 9ου αιώνα επεδίωκαν να ρυθμίζουν τις πολεμικές τους αντιπαραθέσεις. Κυρίως ασχολήθηκα με τα δύο τελευταία κεφάλαια του έργου «Τακτικά» του αυτοκράτορα Λέοντα Στ΄ του Σοφού, όπου υπάρχουν σχετικά παραγγέλματα για τους επικεφαλής του στρατεύματος. Κύρια αρχή που διέπει αυτά τα παραγγέλματα είναι ότι πρέπει να επιδιώκεται η επικράτηση επί του αντιπάλου με τις μικρότερες δυνατές ζημιές, άρα μέσω διπλωματίας, ή εξαγωγής πολιτισμού, ή πρόκλησης συρράξεων μεταξύ των εχθρών, ή ακόμη και με τεχνάσματα που φθάνουν συχνά στα όρια της πανουργίας και της εξαπάτησης του αντιπάλου. Συγκρίνοντας μάλιστα τον «αναίμακτο» αυτό τρόπο επίλυσης διαφορών από τους Βυζαντινούς της συγκεκριμένης περιόδου με τα διδάγματα του Κινέζου Σουν Τζου (5ος αι. π.Χ.), αλλά και παλαιότερων Ελλήνων, Ρωμαίων και Βυζαντινών στρατιωτικών συγγραφέων, όπως ο Ξενοφών, Αινείας ο Τακτικός, ο Ασκληπιόδοτος, ο Ονάσανδρος, ο Φροντίνος, Αιλιανός ο Τακτικός, ο Αρριανός, ο Πολύαινος, ο Βεγέτιος και ο Μαυρίκιος, διεπίστωσα με ενδιαφέρον ότι οι μεθοδεύσεις αυτές της λεγόμενης «αναίμακτης επικράτησης» απετέλεσαν βασική διαχρονική αρχή της τέχνης του πολέμου από την αρχαιότητα έως και την εποχή της Γαλλικής Επανάστασης 1789, οπότε και άρχισαν να υιοθετούνται οι νεότερες ιδέες περί ολοκληρωτικού πολέμου.

Εύλογο, λοιπόν, είναι οι διαχρονικές αυτές μεθοδεύσεις να έχουν επιδράσει αποφασιστικά και στο Διεθνές Δίκαιο, θεωρώ, δε, σημαντική τη συγκυρία να παρουσιάσω και από τη θέση αυτή, σε συμβολή προς τιμήν του διακεκριμένου Συναδέλφου *Σπυρίδωνος Β. Βρέλλη*, το θεσμικό πλαίσιο εντός του οποίου αναγνωρίζονται από το δίκαιο αυτό ακόμη και σήμερα τα λεγόμενα «τεχνάσματα του πολέμου».

1. Νέστορα Ε. Κουράκη, *Διαχρονικές αρχές βυζαντινής στρατηγικής και τακτικής*, Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2012, σσ. 181, με πρόλογο Βασ. Μαρκεζίνη και επίλογο Σπ. Τρωιάνου.

Ειδικότερα, με βάση αρχικά το ά. 24 της IV Σύμβασης της Χάγης για τους νόμους και τα έθιμα του επί ξηράς πολέμου (18.10.1907) και, στη συνέχεια, δυνάμει του ά. 37 παρ. 2 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου I (8.6.1977) στις Συμβάσεις της Γενεύης από 12.8.1949 για την προστασία των θυμάτων ενόπλων συγκρούσεων (επικυρώθηκε στην Ελλάδα με τον νόμο 1786/1988· εφεξής: Πρόσθετο Πρωτόκολλο), το Διεθνές Δίκαιο αναγνωρίζει, κατ' αρχήν, ως μη απαγορευμένα τα «τεχνάσματα του πολέμου» (*ruses of war, ruses de guerre, Kriegslisten*), ίσως και ως αντίβαρο απέναντι στην υπεροπλία ενός αντιπάλου, οπότε η ισότητα των όπλων δεν μπορεί συνήθως να διασφαλισθεί με άλλο τρόπο, παρά μόνο με την ευρηματικότητα του άλλου (υλικά αδύναμου) εμπολέμου και ενίοτε με την εκ μέρους του χρήση απάτης.

Τα τεχνάσματα αυτά, σύμφωνα με τον νομοθετικό ορισμό αυτού του Πρωτοκόλλου, είναι “ενέργειες που αποσκοπούν στην παραπλάνηση του αντιπάλου ή στην παρότρυνσή του σε απερίσκεπτες ενέργειες”. Παράλληλα, δίνονται από το Πρωτόκολλο τέσσερα χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων τεχνασμάτων, δηλ. η χρήση (α) παραλλαγής (*camouflage*), (β) δολωμάτων (*decoys*), (γ) ψεύτικων επιχειρήσεων (*mock operations*) και (δ) αποπληροφόρησης (*misinformation*)”.

Στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχει, πάντως, αναφορά και σε πληθώρα ειδικότερων θεμιτών τεχνασμάτων του πολέμου: Αιφνιδιαστικές επιθέσεις, ενέδρες, προσχηματική υποχώρηση με σκοπό την αντιστροφή και επίθεση, προσποίηση δήθεν αδράνειας πριν από την επίθεση, εκμετάλλευση νυκτερινού σκότους και ευνοϊκών καιρικών ή εδαφικών συνθηκών, “κατασκευή” ψεύτικων οχυρώσεων, χρήση απομιμήσεων σε όπλα (π.χ. κανόνια) ή σε οπλισμένα οχήματα και νάρκες, χρήση καταληφθέντων εχθρικών όπλων ή οχημάτων (των οποίων, όμως, η θεμιτή χρησιμοποίηση προϋποθέτει να έχουν αφαιρεθεί προηγουμένως τα διακριτικά σήματα και εμβλήματα του εχθρού), παραπλανητική εμφάνιση των ημέτερων στρατιωτικών δυνάμεων σαν μικρότερων ή μεγαλύτερων του πραγματικού τους μεγέθους, προώθηση στον εχθρό πλαστών στοιχείων ή παραπλανητικών σχεδίων μάχης τα οποία ο εχθρός πληροφορείται από συλληφθέντες ή αυτόμολους ημέτερους στρατιώτες, προσποίηση ότι τάχα είναι καθ' οδόν στρατιωτικές ενισχύσεις, παραποίηση οδικών πινακίδων και ορίων εδάφους, αφαίρεση διακριτικών σημείων βαθμού, μονάδας, εθνικότητας κ.λπ. από τις στρατιωτικές στολές ή παραποίησή τους (δεν είναι, όμως, θεμιτή η ένδυση των ημετέρων στρατιωτών με στρατιωτικές στολές του εχθρού²), χρησιμοποίηση των κωδικών και συνθημάτων του εχθρού για να μεταδοθούν στους στρατιώτες του δήθεν διαταγές του, μετάδοση παραπλανητικών για τον εχθρό μηνυμάτων από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας –π.χ. ότι κάποια μονάδα του έχει περικυ-

2. Τούτο απαγορεύεται με βάση το ά. 39 παρ. 2 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου· πάντως, υπό το προγενέστερο δικαιοκώ καθεστώς, αμερικανικό στρατιωτικό δικαστήριο στην υπόθεση Otto Skorzeny (1947) αθώωσε τους γερμανούς στρατιώτες οι οποίοι τον Δεκέμβριο 1944 είχαν φορέσει αμερικανικές στολές πριν από την εμπλοκή τους σε στρατιωτικές επιχειρήσεις στη μάχη του Bulge - πρβλ. Yoram Dinstein, *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*, Cambridge/ New York etc.: Cambridge Univ. Press, 2004, σελ. 205.

κλωθεί, προσφυγή σε ενέργειες ψυχολογικού πολέμου με σκοπό την παρότρυνση είτε του εχθρικού στρατού σε εξέγερση ή λιποταξία, είτε και του εχθρικού λαού σε επανάσταση (π.χ. με ρίψη από αέρος φυλλαδίων με εμπρηστικό για τον εχθρό περιεχόμενο), χρήση πολιτών του εχθρού ως κατασκόπων ακόμη και με δωροδοκία ή άλλα ανταλλάγματα (βλ. όμως και ά. 46 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου ως προς τα όρια τέτοιων ενεργειών), κυκλοφόρηση πλαστού εχθρικού νομίσματος, κ.λπ.³.

Δύο προϋποθέσεις, πάντως, για να θεωρηθούν αυτά τα τεχνάσματα ως επιτρεπτά από το Πρωτόκολλο, είναι (α) να μην πρόκειται για δόλιες ενέργειες που κλονίζουν την εμπιστοσύνη (perfidy), με την έννοια ότι οι πραγματοποιούμενες στρατιωτικές ή άλλες ενέργειες δεν πρέπει να δημιουργούν ψευδώς σε κάποιον το αίσθημα εμπιστοσύνης ότι ο αντίπαλός του δήθεν απολαύει προστασίας, κατά το δίκαιο των ενόπλων συρράξεων⁴ (πάντως, είναι αμφίβολο εάν συντρέχει τέτοια παραβίαση εμπιστοσύνης όταν είναι από παλαιότερα γνωστή η ύπουλη και δόλια συμπεριφορά ενός αντιπάλου), και (β) να μην παραβιάζεται κανένας από τους κανόνες του διεθνούς δικαίου που εφαρμόζονται στις ένοπλες συρράξεις (πρβλ. ά. 2 περ. β' του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου ως προς την έννοια των «Κανόνων του Διεθνούς Δικαίου»).

Ειδικότερα, με το ά. 37 παρ. 1 του ίδιου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου συγκεκριμενοποιούνται οι ανωτέρω δύο προϋποθέσεις και θεσπίζονται αντίστοιχες απαγορεύσεις, ενδεικτικές των ορίων έως τα οποία μπορούν να φθάσουν τα εν λόγω «τεχνάσματα του πολέμου» χωρίς να έρχονται σε αντίθεση με το Διεθνές Δίκαιο.

Εν πρώτοις, τα τεχνάσματα πολέμου δεν μπορούν, όπως σημειώθηκε ήδη, να είναι δόλιες ενέργειες, διότι τότε, υπό προϋποθέσεις, καθίστανται εγκλήματα πολέμου, σύμφωνα με το ά. 8 παρ. 2, κατηγ. β', περ. χι του από 17.7.1998 Καταστατικού Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (επικύρωση στην Ελλάδα με τον ν. 3003/2002 – πρβλ. και την εξειδίκευση αυτής της ρύθμισης, με απειλούμενη ποινή τουλάχιστον κάθειρξης, στον εκτελεστικό νόμο 3948/2011, άρθρο 12, περ. ζ', όπου η ποινή αυτή προβλέπεται για ανθρωποκτονία ή πρόκληση βαριάς σωματικής βλάβης με κατάχρηση εμπιστοσύνης του

3. Πρβλ. Morris Greenspan, *The Modern Law of Land Warfare*, Berkeley/ Los Angeles: University of California Press, 1959, σελ. 319, Mohamed Arrassen, *Conduite des hostilités, droit des conflits armés et désarmement*, Bruxelles: Bruylant, 1986, σελ. 85, σημ. 262, και Ingrid Detter De Lupis, *The Law of War*, Cambridge/ New York etc.: Cambridge Univ. Press, 1987, σελ. 262: επίσης: Jean de Preux, σχολιασμός του άρθρου 37 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στο έργο: Yves Sandoz/ Chr. Swinarski/ Br. Zimmermann (eds.), *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*, Geneva : Martinus Nijhoff Publishers, 1987, σελ. 443 επ., αρ. 1520 επ. και Yoram Dinstein, *ανωτ.* (σημ. 2), σελ. 206 επ.

4. Συνεπώς, όπως ορθά έχει παρατηρηθεί, δεν νοείται προσέγγιση του θέματος των τεχνασμάτων του πολέμου, χωρίς ταυτόχρονη ανάλυση του ζητήματος των δόλιων ενεργειών (perfidy). Γι' αυτό, άλλωστε, και τα δύο αυτά θέματα είναι ενταγμένα στην ίδια ρύθμιση, δηλ. στο ά. 37 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, έχοντας ως κοινό παρονομαστή το στρατήγημα και την παραπλάνηση του αντιπάλου - Yoram Dinstein, *ανωτ.* (σημ. 2), σελ. 198, και Howard S. Levie, *Code of International Armed Conflict*, Oceana Publications, 1986, κεφ. 3.5, παρ. 351.

αντιπάλου). Απαγορεύονται έτσι, εφόσον βέβαια συντρέχει και το υποκειμενικό στοιχείο της πρόθεσης να προδοθεί η επιδεικνυόμενη από τον άλλο εμπιστοσύνη, οι ακόλουθες δύο περιπτώσεις εγκλημάτων: “(α) ανθρωποκτονία ή (β) τραυματισμός με δόλια τεχνάσματα ατόμων που ανήκουν στο εχθρικό έθνος ή στρατό”⁵. Επίσης, κατά το Πρόσθετο Πρωτόκολλο, ως δόλια ενέργεια θεωρείται και η σύλληψη αντιπάλου δια προσφυγής σε δόλο⁶. Περαιτέρω, το Πρόσθετο Πρωτόκολλο παραθέτει υπό μορφή παραδειγμάτων⁷ τέσσερις χαρακτηριστικές περιπτώσεις δόλιων ενεργειών, με τις οποίες κάποιος προσποιείται ότι δικαιούται προστασίας ή ότι υπάρχει υπέρ αυτού υποχρέωση παροχής προστασίας, σύμφωνα με το δίκαιο των ενόπλων συρράξεων⁸ και με τον τρόπο αυτό, εφόσον σκοτώσει, τραυματίσει ή συλλάβει τον εχθρό του, προδίδει την εμπιστοσύνη που αυτός του έδειξε: Πρόκειται για τις εξής περιπτώσεις: Προσποίηση προθέσεως για διαπραγμάτευση υπό σημαία ανακαυκής ή παραδόσεως, προσποίηση ανικανότητας λόγω δήθεν τραυμάτων ή ασθενείας, προσποίηση για ύπαρξη δήθεν πολιτικού μη μάχιμου καθεστώτος (= “hors de combat”, δηλ. ότι κάποιος δεν είναι στρατιωτικός, αλλά τάχα απλός πολίτης)⁹ και προσποίηση προστατευομένου καθεστώτος δια της χρήσεως σημείων, εμβλημάτων ή στολών των Ηνωμένων Εθνών¹⁰ ή ουδετέρων ή άλλων Κρατών μη εμπολέμων. Οι ανωτέρω περιπτώσεις ανθρωποκτονίας ή τραυματισμού με δόλια τε-

5. Και κατά το Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, όπως αυτό ερμηνεύεται, τα δόλια τεχνάσματα είναι συμπεριφορά με την οποία εξασφαλίζεται η εμπιστοσύνη του θύματος, την οποία καταχράται στη συνέχεια ο δράστης - Βλ. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου/Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι/ Ν. Μπιτζιλέκη κ.ά., *Τα Εγκλήματα Πολέμου. Οι διεθνείς υποχρεώσεις της Ελλάδας και τα αναγκαία μέτρα προσαρμογής*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ. 136-137. Γενικότερα για τις ρυθμίσεις του εν λόγω Καταστατικού Βλ. και G.M. Pikiis, *The Rome Statute for the International Criminal Court*, Leiden/ Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2010, *passim* και ιδίως παρ. 152 επ. και σελ. 64 επ.
6. Αμφισβητείται πάντως εάν στην απαγόρευση αυτή υπάγεται και η απόπειρα. Καταφατικά –και ορθά, κατά τη γνώμη μου- απαντά στο ερώτημα ο Jean de Preux, ανωτ. (σημ. 3), σελ. 432 επ., αρ. 1492 και 1493. Επιφυλακτική είναι αντίθετα η θέση του Yoram Dinstein, ανωτ. (σημ. 2), σελ. 201-202 και σημ. 23 και 24, όπου και περαιτέρω παραπομπές στη σχετική συζήτηση. Εξάλλου, κατά τον ίδιο αυτό συγγραφέα, στην απαγόρευση δεν φαίνεται να εντάσσεται η καταστροφή εχθρικής παρουσίας, ούτε η περίπτωση που κάποιος προσποιείται τον τραυματία κ.λπ. απλώς για να σώσει τη ζωή του, χωρίς δηλ. πρόθεση να σκοτώσει τον εχθρό του: Yoram Dinstein, *αυτόθι*, σελ. 201 και σημ. 22, σελ. 203 και σημ. 28.
7. Η απαρίθμηση γίνεται δεκτό ότι έχει ενδεικτικό χαρακτήρα και θεωρείται ότι αφήνει εκτός ρυθμίσεως ορισμένες οριακές περιπτώσεις: Jean de Preux, ανωτ. (σημ. 3), σελ. 436, αρ. 1502 και 1503. Επίσης, κατά ορισμένους συγγραφείς, η απαρίθμηση αυτή περιέλαβε [μόνο] τις πλέον συχνές και πλέον ατιμωτικές για τον εμπόλεμο περιπτώσεις δολίων ενεργειών - Βλ. Mohamed Arrassen, *Conduite des hostilités, droit des conflits armés et désarmement*, Bruxelles: Bruylant, 1986, σελ. 82.
8. Πρβλ. ιδίως: ά. 41 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου για προφύλαξη εχθρού εκτός μάχης, σε συνδυασμό με ά. 85 παρ. 3, περ. ε΄ ά. 44 για μάχιμους και αιχμαλώτους πολέμου- ά. 10 για προστασία τραυματιών και ασθενών.
9. Βλ. όμως και ά. 44 παρ. 3 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου ως προς το πότε ένας ένοπλος μάχιμος με πολιτική περιβολή - π.χ. σε περίπτωση ανταρτοπολέμου- διατηρεί παρά ταύτα την ιδιότητά του ως μάχιμου και οι ενέργειές του δεν θεωρούνται δόλιες κατά την έννοια του ά. 37 παρ. 1.γ΄ του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου. Για το θέμα αυτό πρβλ. και το σχόλιο του Yoram Dinstein, ανωτ. (σημ. 2), σελ. 203.
10. Υπό την προϋπόθεση, βέβαια, ότι οι στρατιωτικές δυνάμεις του Ο.Η.Ε. δεν συμμετέχουν στην ένοπλη σύρραξη.

χνάσματα χαρακτηρίζονται, όπως αναφέρθηκε ήδη, ως εγκλήματα πολέμου και τούτο αφενός λόγω της βαρύτητάς τους (έχουν ως αποτέλεσμα τη δόλια και εμπρόθετη προσβολή της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ενός αντιπάλου), και αφετέρου λόγω της συντελούμενης έτσι παραβίασης βασικών αρχών του Διεθνούς Δικαίου, όπως οι αρχές της εντιμότητας, της καλής πίστωσης και της ασφάλειας των διεθνών σχέσεων¹¹, π.χ. ως προς την ανάγκη να παρέχεται προστασία σε τραυματίες ή ζητούντες ανακωχή¹².

Πέρα όμως από τις σοβαρές αυτές περιπτώσεις, το Διεθνές Δίκαιο παραβιάζεται επίσης και από ενέργειες με τις οποίες πλήττονται εν γένει κανόνες του που εφαρμόζονται στις ένοπλες συρράξεις, όπως π.χ. όταν γίνεται «μη σωστή χρήση» π.χ. του διακριτικού εμβλήματος του Ερυθρού Σταυρού (ά. 38 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου¹³. Επομένως η χρήση των «τεχνασμάτων του πολέμου», έστω και αν δεν γίνεται με δόλιες ενέργειες που προδίδουν την εμπιστοσύνη ενός αντιπάλου, είναι απαγορευμένη και σε τέτοιες περιπτώσεις παραβίασης διατάξεων του δικαίου των ενόπλων συρράξεων, οπότε όμως -εύλογα- η παραβίαση είναι μικρότερης σημασίας.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι τα όσα σημειώθηκαν στο πλαίσιο των εδώ αναπτύξεων, αφορούν επίσης κατ' αρχήν και τις περιπτώσεις ένοπλης σύρραξης στον αέρα και τη θάλασσα, αν και με αξιοσημείωτους περιορισμούς¹⁴. Θεωρείται, έτσι, ότι ένα πλοίο μπορεί να εμφανισθεί σε πολεμική σύρραξη με τα διακριτικά του εχθρικού στόλου, χωρίς να παραβιάζει το διεθνές δίκαιο, αρκεί να φανερώσει την πραγματική του ταυτότητα όταν ξεκινήσει την επίθεσή του. Βέβαια αυτού του είδους οι προσποιήσεις αλλά και τα εν γέ-

11. Πρβλ. Jean de Preux, ανωτ. (σημ. 3), σελ. 430 επ. και αρ. 1486, σημ. 3, σελ. 434 επ. και αρ. 1497, 1498, 1499, 1500 και σημ. 27. Στη σελ. 430 αναφέρονται επίσης και τα ά. 38, 39, 44 παρ. 3 και 46 παρ. 3 ως άμεσα σχετιζόμενα με την αρχή της εντιμότητας. Βλ. επίσης Morris Greenspan, *The Modern Law of Land Warfare*, ανωτ., (σημ. 3), σελ. 319.

12. Πρβλ. Yoram Dinstein, ανωτ. (σημ. 2), σελ. 201.

13. Διαφορετική είναι η περίπτωση της δόλιας χρήσης του εν λόγω εμβλήματος, που θεωρείται ως «σοβαρή παραβίαση» του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, κατ' ά. 85 παρ. 3 περ. στ' αυτού, και κατ' ά. 8 παρ. 2, κατηγ. β', περ. vii του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, εφόσον όμως η δόλια αυτή χρήση έχει ως αποτέλεσμα θάνατο ή βαριά σωματική βλάβη -πρβλ. και την εξειδίκευση αυτής της ρύθμισης στο ελληνικό δίκαιο με απειλούμενη ποινή, αντίστοιχα, ισόβιας κάθειρξης ή κάθειρξης, στον εκτελεστικό νόμο 3948/2011, άρθρο 11§2.

14. Πρβλ. ά. 39 παρ. 3 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, κατά το οποίο, σύμφωνα με την κρατούσα ερμηνεία, στην περίπτωση ναυτικού πολέμου δεν εφαρμόζονται τα ά. 37 παρ. 1δ' και 39 παρ. 1-2 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, εκτός εάν τα πολεμικά πλοία συμμετέχουν ενεργά στις στρατιωτικές επιχειρήσεις. Πρβλ. Yoram Dinstein, ανωτ. (σημ. 2), και Jean de Preux, ανωτ. (σημ. 3), σελ. 435, αρ. 1500. Επίσης, διεξοδικότερα: L.C. Green, *The Contemporary Law of Armed Conflicts*, Manchester/ New York: Manchester Univ. Press, 1996, σελ. 169 επ., όπου και ανάλυση θεμάτων του εναέριου πολέμου, καθώς και George P. Politakis, *Modern Aspects of the Laws of Naval Warfare and Maritime Neutrality*, London/ New York: Kegan Paul International, 1998, ιδίως σελ. 268-341. Πάντως, κατά τον Michael Bothe, in: N. Ronzitti (ed.), *The Law of Naval Warfare*, Dordrecht/ Boston/London: Martinus Nijhoff Publishers, 1988, σελ. 760, μολονότι πολλές από τις διατάξεις του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου είναι εφαρμόσιμες αναλογικά και στις περιπτώσεις ναυτικού και εναέριου πολέμου, ωστόσο είναι αισθητή η έλλειψη στο Πρωτόκολλο αυτό μιας συστηματικής εξέτασης και ρύθμισης των προαναφερθέντων θεμάτων, καθώς και του δικαίου της ουδετερότητας.

νει παραδοσιακά «τεχνάσματα πολέμου» είναι πλέον έως ένα βαθμό ξεπερασμένα, λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων και ιδίως λόγω των υπερσύγχρονων ψηφιακών τεχνολογιών με τις οποίες διεξάγονται οι ένοπλες συρράξεις κατά τη σημερινή εποχή. Ωστόσο, ακόμη και υπό τα νεότερα αυτά δεδομένα, παρουσιάζεται και σήμερα το φαινόμενο να χρησιμοποιούνται π.χ. καμουφλαρισμένα εμπορικά πλοία για τη μεταφορά αγαθών ή και όπλων επ' ωφελεία του εχθρού¹⁵.

15. Το τέχνασμα αυτό χρησιμοποιήθηκε κατά τον πόλεμο Ιράν-Ιράκ - βλ. Ingrid Detter De Lupis, *The Law of War*, Cambridge/ New York etc.: Cambridge Univ. Press, 1987, σελ. 265. Πάντως, η πρακτική αυτή φαίνεται να έρχεται σε αντίθεση με το San Remo Manual 1995 - περί αυτού βλ. Yoram Dinstein, ανωτ. (σημ. 2), σελ. 206 και σημ. 48.

ISBN: 978-960-562-281-7

14776